

УДК 330

Косач І.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій
Чернігівського національного технологічного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СИНЕРГЕТИЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АПК

THEORETICAL FOUNDATIONS OF SYNERGISTIC CAPACITY OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE CONTEXT OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розгляду питання формування потенціалу державно-приватного партнерства та управління ним. Розглянуто сутність синергетичного потенціалу ДПП. Визначено його актуальність в контексті дослідження взаємодії на основі державно-приватного партнерства. Розглянуто основні ознаки потенціалу ДПП як системи. Наведено основні підходи до оцінки ефективності управління синергетичним потенціалом ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, потенціал, синергія, агропромисловий комплекс, національна економіка.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена рассмотрению вопроса формирования потенциала государственно-частного партнерства и управления им. Рассмотрена суть синергетического потенциала ГЧП. Определены его актуальность в контексте исследования взаимодействия на основе государственно-частного партнерства. Рассмотрены основные признаки потенциала ГЧП как системы. Приведены основные подходы к оценке эффективности управления синергетическим потенциалом ГЧП.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, потенциал, синергия, агропромышленный комплекс, национальная экономика.

ANNOTATION

The article deals with the question of management of public-private partnership potential. The essence of the synergistic potential of PPP is determined. Its relevance in the context of the study of the interaction on the basis of public-private partnership is proved. The main symptoms of potential of PPP as a system are defined. The basic approach to evaluate of the management effectiveness of synergistic potential PPP is defined.

Keywords: public-private partnership, capacity, synergia, agroindustrial complex, national economy.

Постановка проблеми. У вітчизняних реаліях існує нагальна потреба наближення організаційного устрою національної економіки до європейських стандартів поєднання інтересів та узгодження протиріч держави та бізнесу в контексті розвитку провідних галузей. В Україні роль держави в розвитку агропромислового сектора зведена нанівець, усі значні перетворення відбуваються завдяки капіталу великих інтеграційних утворень – агрохолдингів, які, з одного боку, є провідною рушійною силою розвитку вітчизняного АПК, а з іншого, внаслідок монополізації виробництва, не дають розвиватись малому та середньому аграрному бізнесу. В контексті даної ситуації актуальним є розв'язання проблеми активізації діяльності малих та середніх агропромислових виробників, а можливим це є лише із активною держав-

ною підтримкою та наголосом на партнерських відносинах між державою та бізнесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існують різноманітні теоретичні дослідження окремих проблем, які стосуються різних сфер застосування державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні [1; 2]. Заслужують на увагу дослідження Тищенко В. [3, с. 277] стосовно потенціалу публічно-приватного партнерства, формування системи показників його оцінки, та В. Остапенко [4, с. 32] в сфері фінансового потенціалу державно-приватного партнерства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На даний час значна кількість наукових досліджень присвячена дослідженню потенціалу країни, регіону, підприємства та потенціалу окремих видів ресурсів. Недостатня опрацьованість теоретичних і практичних аспектів потенціалу ДПП ускладнює впровадження проектів ДПП в конкретну галузь економіки і зокрема управління процесами мотивації та організації партнерської взаємодії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка основних теоретичних засад управління синергетичним потенціалом державно-приватного партнерства з метою розвитку агропромислового сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. За останні десятиліття роль держави в економічному розвитку провідних країн світу змінюється від керівної контролюючої до активної партнерської поряд із приватним підприємництвом. Підвищений інтерес до державно-приватного партнерства як до можливого каталізатора інституційних перетворень робить актуальною проблему оцінки можливостей конкретної галузі, а в нашому дослідженні – агропромислового комплексу – у застосуванні механізму ДПП як платформи розвитку та прискорення трансформаційних процесів, забезпечення інтересів національної економіки, продовольчої безпеки країни, вирішення соціальних проблем.

Дослідження цього питання вимагає розгляду потенціалу ДПП як економічної категорії. Тлумачний словник української мови трактує «потенціал» як «приховані здібності, сили для

якої-небудь діяльності, що можуть бути використані за певних умов» [5]. По відношенню до національної економіки категорія «потенціал» – це «сукупність економічних можливостей держави (групи держав), що можуть бути використані для забезпечення всіх її матеріальних потреб» [6].

Підвищений інтерес суспільства до ДПП як нової форми відносин між суб'єктами ринку робить актуальною проблему оцінки можливостей підприємств агропромислового комплексу та держави в прискоренні процесів впровадження ДПП в господарську діяльність агропромислових підприємств. В цьому контексті комплексне дослідження потенціалу ДПП стає особливо актуальним, оскільки його результати дали б можливість точніше визначити вектор розвитку підприємств АПК з метою формування інтеграційних об'єднань, основними суб'єктами яких могли б стати підприємства малого та середнього бізнесу. Особливо актуальною стає дана проблематика, якщо враховувати той факт, що і державний сектор, і підприємницькі структури, що взаємодіють на основі інтеграції, повинні забезпечувати створення споживчої цінності (ринкової цінності) на основі реалізації принципів ресурсозбереження та економічної ефективності. При цьому орієнтація на цілі кожного з партнерів виступає не тільки фундаментом їхнього майбутнього організаційного розвитку, а й центральною ланкою управління партнерською взаємодією. Питання організації взаємодії органів влади і бізнесу і як наслідок, управління потенціалом подібної взаємодії в умовах сьогодення мають особливу важливість.

Однією з головних умов, що сприяють ефективному соціально-економічному розвитку агропромислового комплексу, є оптимальне поєднання ресурсів приватного сектора та держави. Здатність мобілізувати достатній обсяг сировинних, фінансових, інформаційних, трудових ресурсів та ефективно його використати в певному галузевому напрямку визначає потенціал ДПП. Його можна визначити як інтегровану характеристику рівня економічної потужності партнерської взаємодії, наявності ресурсів і відповідної можливості розширеного відтворення, забезпечення господарювання і соціально-економічного розвитку АПК. Особливе значення для створення такого потенціалу має спільна діяльність за рішенням задач соціально-економічного розвитку АПК.

Треба мати на увазі, що потенціал ДПП як системне утворення перевищує просту арифметичну суму його складових. Це з'являється внаслідок виникнення синергетичного ефекту від взаємодії господарюючих суб'єктів і, згідно авторської позиції, потенціал ДПП можна вважати синергетичним потенціалом. Відповідно в дослідженні питання потенціалу ДПП будемо виходити з припущення про те, що синергетичний потенціал ДПП як потенціал взаємодії залежить від величини потенціалів суб'єктів, що є сторонами партнерства, та зовнішніх умов (попиту споживачів, конкурентної боротьби, державної підтримки).

З точки зору системного підходу синергетичний потенціал доцільно розглядати як систему, що характеризується наступними властивостями (рис. 1).

Рис. 1. Властивості синергетичного потенціалу ДПП як системи

Джерело: авторська розробка

Дослідження синергетичного потенціалу ДПП як системи дозволяє зробити наступні висновки:

- синергетичний потенціал ДПП – це складна система пересічних характеристик його елементів, причому останні можуть тою чи іншою мірою заміщати один одного, тобто вони альтернативні;
- синергетичний потенціал ДПП неможливо сформуванати на базі механічного додавання складових елементів, оскільки це – динамічна структура;
- при формуванні потенціалу ДПП діє закон синергії його елементів;
- синергетичний потенціал ДПП у вищих формах свого прояву може самостійно трансформуватися з появою нових складових елементів;
- елементи синергетичного потенціалу ДПП повинні функціонувати одночасно і в сукупності, оскільки закономірності розвитку можливостей партнерської взаємодії не можуть бути розкриті окремо, а тільки в їх поєднанні, що потребує досягнення збалансованого оптимального співвідношення між елементами;
- складові елементи синергетичного потенціалу ДПП повинні бути адекватними характе-

ристикам продукції і послуг, що виробляються за проектами ДПП.

Об'єднання потенціалів в єдиний процес приводить до синергетичного ефекту. При цьому елементи потенціалу ДПП повинні функціонувати одночасно і в сукупності, оскільки закономірності розвитку можливостей підприємства не можуть бути розкриті окремо, а тільки в їх поєднанні, що потребує досягнення збалансованого оптимального співвідношення між елементами.

Процес формування системи організаційного управління синергетичним потенціалом ДПП пов'язаний з необхідністю його цілісного розгляду, а також конкретизацією етапів його формування і розвитку. Застосування системного аналізу структури, цілей і функцій системи управління синергетичним потенціалом ДПП передбачає розгляд в процесі формування і розвитку з точки зору виконання основної функції потенціалу, а саме функції ефективної діяльності інтеграційного об'єднання, що формується на його основі.

На рис. 2 зображена структурно-логічна схема оцінки ефективності управління синергетичним потенціалом ДПП.

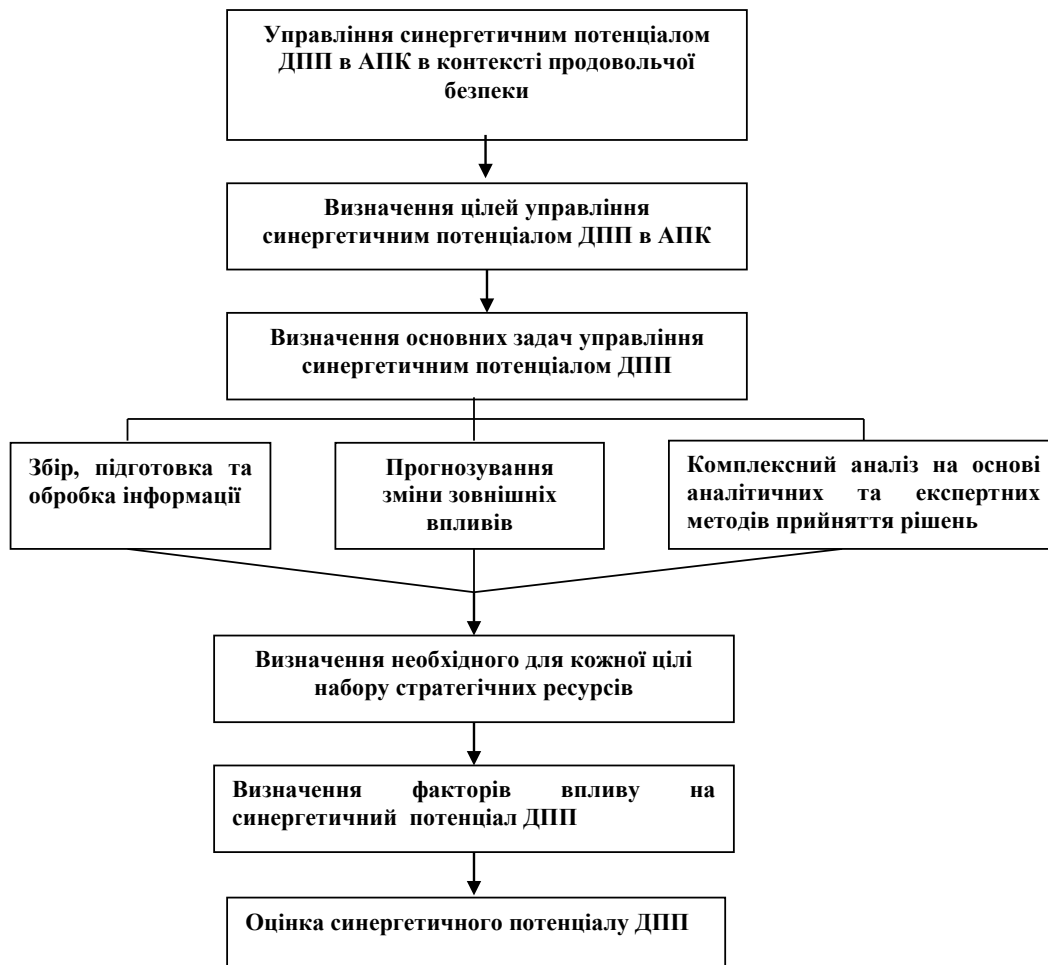

Рис. 2. Структурно-логічна схема оцінки ефективності управління синергетичним потенціалом ДПП

Джерело: авторська розробка

Оскільки діяльність вітчизняних суб'єктів АПК відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, загострення конкуренції на міжнародних ринках агропромислової сировини та супутніх послуг у сфері агропромислового виробництва, управління синергетичним потенціалом ДПП в Україні повинно базуватись на визначенні цілей управління синергетичним потенціалом ДПП, факторів впливу на його формування та розвиток із врахуванням набору стратегічних ресурсів та їхніх альтернативних комбінацій (рис. 2). В умовах обмежених державних, у першу чергу бюджетних, ресурсів це дозволить зосередити увагу на вирішенні найбільш проблемних питань з урахуванням факторів, цілей та задач регулюючого впливу держави на синергетичний потенціал ДПП.

Першим кроком на цьому шляху має стати визначення цілей управління синергетичним потенціалом ДПП, тобто з'ясування, що повинна і на що спроможна держава по відношенню до агропромислової сфери, що розвивається у складній системі ринкових відносин за законами самоорганізації в їх специфічному прояві.

Тут доцільно уточнити, що управління синергетичним потенціалом ДПП в контексті його використання повинно забезпечити такий рівень продовольчого забезпечення, що є достатнім для підтримання продовольчої безпеки країни. Відповідно до вищезазначеного можна виділити наступні завдання управління синергетичним потенціалом ДПП:

1) збір, підготовка та обробка зовнішньої і внутрішньої інформації;

2) прогнозування зміни зовнішніх впливів; вироблення альтернатив; експертний аналіз; комплексний аналіз на основі аналітичних та експертних методів прийняття рішень.

Послідовне і постійне вирішення зазначених завдань є основою ефективного управління економічним потенціалом ДПП.

З точки зору досягнення цілей розвитку визначається раціонально-необхідний, а виходячи з бюджетних можливостей раціонально-можливий рівень управління з вибором пріоритетних заходів впливу. Тому основними завданнями другого етапу є ідентифікація факторів регуляторного впливу на синергетичний потенціал ДПП відповідно до рівня їх пріоритетності.

На кожну складову синергетичного потенціалу ДПП впливає система чинників відповідно до основної цільової функції. Реалізація цільових функцій повинна здійснюватись за допомогою дії через наступні основні групи чинників: структурних, організаційно-економічних і управлінських.

Структурні чинники передбачають вплив на ефективність використання синергійного потенціалу через: раціональне використання трудових ресурсів, підбір і розстановку кадрів;

спеціалізацію і кооперацію виробництва, формування раціональної структури; оптимізацію структури матеріально-технічних ресурсів; оптимізацію структури фінансових ресурсів і оборотних коштів.

Організаційно-економічні чинники впливають через: організацію праці і матеріальне стимулювання; прогресивні системи організації виробництва в галузі; організаційно-економічні відносини; економічне регулювання використання фінансових ресурсів і обігових засобів; економічне стимулювання освоєння досягнень науки і техніки.

Управлінські чинники впливають шляхом використання наступних механізмів: вдосконалення системи управління персоналом в процесі реалізації проектів ДПП; управління технологічними процесами; визначення пріоритетів капітальних вкладень; управління використанням ресурсів; управління науково-технічним прогресом.

Визначення необхідного набору ресурсів орієнтується на ефективне використання ресурсів в поточному та перспективному господарському обігу та забезпечення на цій основі зростання доходної частини бюджету, передумов економічного зростання та динамічного залучення інвестицій.

На наступному етапі відбувається оцінка синергетичного потенціалу ДПП на основі обраної системи показників, яку рекомендовано проводити за допомогою інтегрального показника, що складається з наступних індексів:

– індекс розвитку виробничого потенціалу ДПП;

– індекс розвитку трудового потенціалу ДПП;

– індекс розвитку інвестиційного потенціалу ДПП;

– індекс розвитку інноваційного потенціалу ДПП;

– індекс розвитку ринкового потенціалу ДПП.

Висновки. Ефективність управління синергетичним потенціалом ДПП в кінцевому підсумку проявляється у формуванні умов, що дозволяють залучити ресурсну складову до реалізації проектів ДПП в АПК та бути основою формування інтеграційних підприємницьких структур на засадах державно-приватного партнерства. Таким чином, можна зробити висновок, що основною метою управління потенціалом ДПП є розробка та здійснення таких управлінських впливів, які призведуть партнерську взаємодію до стану, що відповідає досягненню цілей.

Дослідження синергетичного потенціалу ДПП як економічної категорії і основи оцінки доцільності впровадження відносин ДПП в агропромислового виробництва дадуть змогу визначити вектор розвитку АПК на засадах партнерства бізнесу та держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Запатрина І.В. Потенціал публічно-частного партнерства в розвиваючихся економіках / І.В. Запатрина. – К.: Центродрук. – 2011. – 152 с.
2. Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: за і проти/ П.І. Шилепницький // Економічні науки: Серія «економіка та менеджмент».-2010. – № 26, частина 3. – С. 3-14.
3. Тищенко В.Ф. Формування базової системи показників для оцінки потенціалу публічно-приватного партнерства / В.Ф. Тищенко // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М.І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2014. – Вип. 1 (52). – С. 277-283
4. Остапенко В.М.Формування взаємозв'язків між фінансовим потенціалом публічно-приватного партнерства і фінансовою політикою в Україні / В.М Остапенко//Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – № 3. – Вип. (54). – С. 32-37.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
6. Економічний словник / За ред. П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова. – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1973. – 624 с.